

ІМЕНЕМ УКРАЇНИ

В И С Н О В О К

КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

**у справі за зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності проекту Закону України “Про внесення змін до статті 46 Конституції України” вимогам статей 157 і 158 Конституції України
(справа про внесення змін до статті 46 Конституції України)**

м. К и ї в
2 червня 1999 року
№ 2-в/99

Справа № 1-20/99

Конституційний Суд України у складі суддів Конституційного Суду України:

Тимченка Івана Артемовича – головуєчий,
Вознюка Володимира Денисовича,
Євграфова Павла Борисовича,
Козюбри Миколи Івановича - суддя-доповідач,
Корнієнка Миколи Івановича,
Костицького Михайла Васильовича,
Малинникової Людмили Федорівни,
Мартиненка Петра Федоровича,
Мироненка Олександра Миколайовича,
Розенка Віталія Івановича,
Савенка Миколи Дмитровича,
Скоморохи Віктора Єгоровича,
Тихого Володимира Павловича,
Чубар Людмили Пантеліївни,
Шаповала Володимира Миколайовича,
Яценка Станіслава Сергійовича,

за участю представників Верховної Ради України Алексеєва
Володимира Геннадійовича – народного депутата України,

заступника Голови Комітету Верховної Ради України з питань свободи слова та інформації, Семенюк Валентини Петрівни – народного депутата України, члена Комітету Верховної Ради України з питань аграрної політики та земельних відносин, Селіванова Анатолія Олександровича – завідувача відділу зв'язків з органами правосуддя Секретаріату Верховної Ради України, залученого до участі у розгляді даної справи від Президента України Носова Владислава Васильовича – Постійного представника Президента України в Конституційному Суді України,

розглянув на пленарному засіданні справу за зверненням Верховної Ради України про надання Конституційним Судом України висновку щодо відповідності проекту Закону України “Про внесення змін до статті 46 Конституції України” вимогам статей 157 і 158 Конституції України.

Приводом для розгляду справи згідно зі статтею 159 Конституції України стало звернення Верховної Ради України до Конституційного Суду України у формі Постанови Верховної Ради України від 15 січня 1998 року № 26/98-ВР про надання висновку щодо відповідності проекту Закону України “Про внесення змін до статті 46 Конституції України” вимогам статей 157 і 158 Конституції України.

Підставою для розгляду справи є необхідність висновку Конституційного Суду України щодо відповідності законопроекту “Про внесення змін до статті 46 Конституції України” вимогам статей 157 і 158 Конституції України для розгляду цього законопроекту Верховною Радою України.

Заслухавши суддю-доповідача Козюбру М.І., пояснення Алексеєва В.Г., Семенюк В.П., Селіванова А.О., Носова В.В. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

у с т а н о в и в :

1. Верховна Рада України звернулась до Конституційного Суду України з проханням надати висновок щодо відповідності вимогам статей 157 і 158 Конституції України проекту Закону України “Про внесення змін до статті 46 Конституції України” від 15 січня 1998 року в такій редакції: “Громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості при досягненні жінками віку не вище 55 років, а чоловіками – не вище 60 років та в інших випадках, передбачених законом”.

Народні депутати України, які подали законопроект до Верховної Ради України, обґрунтовують необхідність внесення змін до статті 46 Конституції України потребою підсилення гарантій існуючих прав та свобод громадян України. На їх думку, положення частини третьої статті 22 Конституції України, яке передбачає, що “при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав та свобод” не в повному обсязі гарантує непорушність цих прав та свобод. Про це, зокрема, свідчить внесення у 1997 році Кабінетом Міністрів України до Верховної Ради України проекту Закону України, в якому пропонувалося підвищити вік виходу на пенсію для жінок з 55 до 60 років, а для чоловіків - з 60 до 65 років.

2. Згідно з пунктом 1 частини першої статті 85 Конституції України до повноважень Верховної Ради України належить “внесення змін до Конституції України в межах і порядку, передбачених розділом XIII цієї Конституції”. Вимоги щодо внесення таких змін визначають статті 157 і 158 Конституції України. Так, відповідно до частини першої статті 157 заборонено вносити будь-які зміни до Конституції України, якщо вони передбачають скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина або якщо вони спрямовані на ліквідацію незалежності чи на порушення територіальної цілісності України. А стаття 158 Конституції України забороняє протягом року подавати до Верховної Ради України один і той же законопроект про внесення змін до Конституції України, який вже розглядався Верховною Радою України, і закон не був прийнятий. Верховній Раді України заборонено також протягом строку своїх повноважень двічі змінювати одні й ті самі положення Конституції України.

Проект Закону України “Про внесення змін до статті 46 Конституції України”, як свідчать матеріали справи, Верховна Рада України нинішнього (XIV) скликання розглядає вперше. До цього розгляду положення статті 46 Конституції України вона не змінювала. Отже, вимог статті 158 Конституції України Верховною Радою України дотримано.

3. У поданому на висновок Конституційного Суду України проекті Закону України “Про внесення змін до статті 46 Конституції України” закріплене названою статтею право громадян на соціальний захист у старості пов’язується з досягненням ними певного віку, а саме: “Громадяни мають право на соціальний захист, що включає

право на забезпечення їх... у старості при досягненні жінками віку не вище 55 років, а чоловіками – не вище 60 років”.

Пропоновані зміни, по-суті, обмежують право громадян на соціальний захист у старості, оскільки за своїм буквальним смислом фактично позбавляють (очевидно, всупереч намірам самих авторів законопроекту) права на соціальний захист жінок, старших (вище) 55 років і чоловіків, старших (вище) 60 років, що суперечить вимогам статті 157 Конституції України.

Крім того, аналіз названої статті свідчить про те, що право громадян на соціальний захист не залежить від досягнення ними певного віку, і поняттям “вік” ця стаття взагалі не оперує. Таке право гарантується всім громадянам, які його потребують, незалежно від того, до якої вікової категорії вони належать. Не пов’язується з досягненням певного віку за змістом статті 46 Конституції України і складова частина цього права – право громадян на пенсійне забезпечення. Це цілком відповідає призначенню соціальної держави, якою проголошена Україна (стаття 1 Конституції України) та вітчизняній законодавчій практиці. Зокрема, Законом України “Про пенсійне забезпечення” від 5 листопада 1991 року встановлено такі види пенсій, як пенсії по інвалідності, пенсії у зв’язку з втратою годувальника, соціальні пенсії, пенсії за вислугу років тощо, які за наявності підстав призначаються у будь-якому віці. До того ж, право на соціальний захист громадян у старості не обмежується тільки пенсійним забезпеченням, а й включає інші види передбаченої законом допомоги.

4. Однією з найважливіших умов визначеності відносин між громадянином і державою, гарантією закріпленого у статті 21 Конституції України принципу непорушності прав і свобод людини є стабільність Конституції, яка, крім інших чинників, значною мірою визначається правовим змістом Основного Закону. Наявність в Конституції України надто деталізованих положень, місце яким в поточному законодавстві, породжуватиме необхідність частого внесення змін до неї, що негативно позначатиметься на стабільності Основного Закону.

Як свідчить сучасна практика, на пенсійний вік, який пропонується закріпити у статті 46 Конституції України, впливає ряд чинників – економічний стан суспільства, рівень зайнятості, вікова структура населення тощо. Саме тому пенсійний вік, як правило, не фіксується у конституціях сучасних держав, а регулюється звичайними законами (чи іншими нормативними актами).

Таким чином, проект Закону України “Про внесення змін до статті 46 Конституції України” не відповідає вимогам статті 157 Конституції України, оскільки пропонувані в ньому зміни в разі їх ухвалення Верховною Радою України обмежуватимуть право громадян на соціальний захист у старості та можуть призвести до зниження гарантій непорушності інших прав і свобод людини і громадянина.

5. Крім того, Конституційний Суд України констатує недотримання Верховною Радою України XIII скликання передбаченого статтею 159 Конституції України порядку розгляду законопроекту про внесення змін до Конституції України. Відповідно до зазначеної статті Верховна Рада України мала б розглядати такий законопроект лише за наявності висновку Конституційного Суду України щодо відповідності законопроекту вимогам статей 157 і 158 Конституції України. Це вже було підтверджено Рішенням Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України щодо офіційного тлумачення положень частини другої статті 158 і статті 159 Конституції України (справа щодо внесення змін до Конституції України). Проте, як впливає з пункту 1 Постанови Верховної Ради України “Про проект Закону України про внесення змін до статті 46 Конституції України” та з матеріалів справи, Верховна Рада України, не маючи висновку Конституційного Суду України, розглянула і більше того – попередньо схвалила цей законопроект на своєму пленарному засіданні, що суперечить вимогам статті 159 Конституції України.

Виходячи з викладеного та керуючись статтями 147, 155, 159 Конституції України, статтями 51, 63, 66, 70 Закону України “Про Конституційний Суд України”, Конституційний Суд України

дійшов висновку:

1. Визнати проект Закону України “Про внесення змін до статті 46 Конституції України” таким, що не відповідає вимогам статті 157 Конституції України.

2. Висновок Конституційного Суду України у справі за зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності проекту Закону України “Про внесення змін до

статті 46 Конституції України” вимогам статей 157 і 158 Конституції України є обов’язковим до виконання, остаточним і не може бути оскарженим.

Висновок Конституційного Суду України підлягає опублікуванню у “Віснику Конституційного Суду України” та в інших офіційних виданнях України.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ